

TRENDS IN AGRICULTURAL DEVELOPMENT OF ORGANIC FOOD IN LOWER SILESIA

Summary

The aim of this paper is to present the development trends of organic agriculture and processing in Lower Silesia resulting from studies where foresight method was used. According to data received in the study, a linear increase in the number of organic farms in Lower Silesia is observed. It should be expected that this trend will continue in the longer term due to the fact that this tendency is inherent in the strategy for the development of Lower Silesia. It is expected that it will be accompanied by the increase in processing of organic products, provided to remove existing barriers.

TENDENCJE ROZWOJU ROLNICTWA I ŻYWNOŚCI EKOLOGICZNEJ NA DOLNYM ŚLĄSKU

Streszczenie

Celem pracy jest prezentacja trendów rozwojowych w zakresie rolnictwa i przetwórstwa ekologicznego na Dolnym Śląsku uzyskana w badaniach metodą foresight. Według otrzymanych w badaniach prognoz liczba gospodarstw ekologicznych na Dolnym Śląsku wykazuje tendencję wzrastającą w sposób liniowy. Należy spodziewać się, że tendencja ta utrzyma się w dłuższym czasie ze względu na fakt, że tendencja taka jest wpisana w strategię rozwoju Dolnego Śląska. Należy spodziewać się, że będzie jej towarzyszył także wzrost liczby przetwórci produktów ekologicznych pod warunkiem usunięcia dotychczas występujących barier.

1. Wstęp

Jednym z 7 celów strategicznych podjętych w Strategii Rozwoju dla województwa Dolnośląskiego jest: „Podniesienie poziomu życia mieszkańców Dolnego Śląska oraz poprawa konkurencyjności regionu przy respektowaniu zasad zrównoważonego rozwoju”. W celu osiągnięcia wyższej jakości życia konieczne jest zwrócenie uwagi na sposób odżywiania się mieszkańców naszego regionu bowiem pomiędzy zdrowiem (uogólniając – dobrostanem) a odżywianiem istnieje bezpośrednia i ścisła, i już dawno udowodniona zależność. Przedstawienie więc oferty żywności, charakteryzującej się bardzo wysoką jakością oraz metodą produkcji jednocześnie potwierdzającą tę wysoką jakość jest gwarantem zdrowia społeczeństwa. Taką żywnością jest żywność ekologiczna, a rozszerzenie na rynku oferty tej żywności otrzymywanej metodami ekologicznymi i posiadającej certyfikat jednej z 11 jednostek certyfikacyjnych i oznaczonej przedstawionym na rys. 1 logo [3] jest wymogiem naszych czasów.

Rys. 1. Nowe logo żywności ekologicznej [3]

Fig. 1. The new organic food logo [3]

Już program wsparcia na lata 2001-2007 przewidywał [4] (w ramach priorytetu czwartego, obejmującego wsparcie obszarów wymagających aktywizacji) cel taki, jak aktywizacja obszarów wiejskich. Jako mocna strona tego obszaru

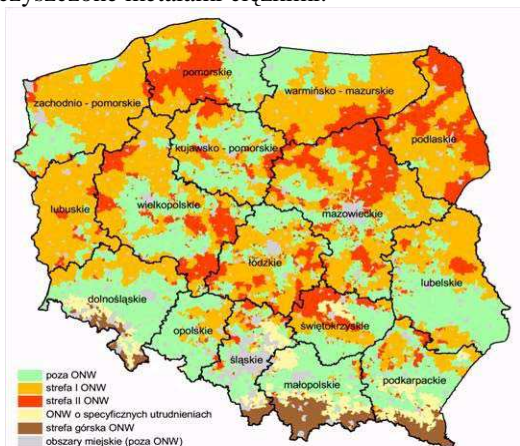
działań była wymieniana produkcja ekologiczna oraz propagowanie wiedzy ekologicznej na drodze budowania kompleksowego systemu edukacji ekologicznej zarówno wmontowanego w system szkolny, jak i oddziałującego na całą społeczność regionu, uwzględniającego specyfikę poszczególnych grup zawodowych, czy też wiekowych, dążenie do identyfikacji członków społeczności regionalnej ze środowiskiem naturalnym.

2. Uwarunkowania rozwoju rolnictwa ekologicznego w województwie dolnośląskim

Realizację tego celu ułatwiają urozmaicone warunki glebowe i klimatyczne oraz walory przyrodnicze i krajobrazowe, czyniące region dolnośląski jednym z najcenniejszych pod względem zasobów środowiska obszarów Polski [8]. Potwierdzeniem tego jest objęcie przyrodniczą ochroną prawną około 22% powierzchni województwa. Obszary cenne przyrodniczo stanowią barierę dla rozwoju intensywnego rolnictwa, ale sprzyjają rozwojowi rolnictwa ekologicznego, przyjaznego środowisku, opartego na naturalnych metodach, w którym nie stosuje się przetworzonych nawozów mineralnych, chemicznych środków ochrony roślin, regulatorów wzrostu, syntetycznych dodatków paszowych oraz organizmów GMO. Dzięki wyeliminowaniu chemii rolnej, spożywczej i weterynaryjnej, produkty rolnictwa ekologicznego mają wysoką wartość biologiczną i zdrowotną.

Na terenie województwa dolnośląskiego przeważają gleby o odczynie kwaśnym, które stanowią 33% powierzchni użytków rolnych. Gleby o odczynie obojętnym i zasadowym obejmują niewielką powierzchnię użytków rolnych (odpowiednio 10 i 15%). Przeważają gleby o niskiej i średniej zawartości fosforu, średniej zawartości potasu oraz

o bardzo wysokiej i średniej zawartości magnezu [12]. Z przeprowadzonych badań na terenach bezpośrednio zagrożonych zanieczyszczeniami wynika, że występują gleby zanieczyszczone metalami ciężkimi.

Rys. 2. Obszary o niekorzystnych warunkach gospodarowania

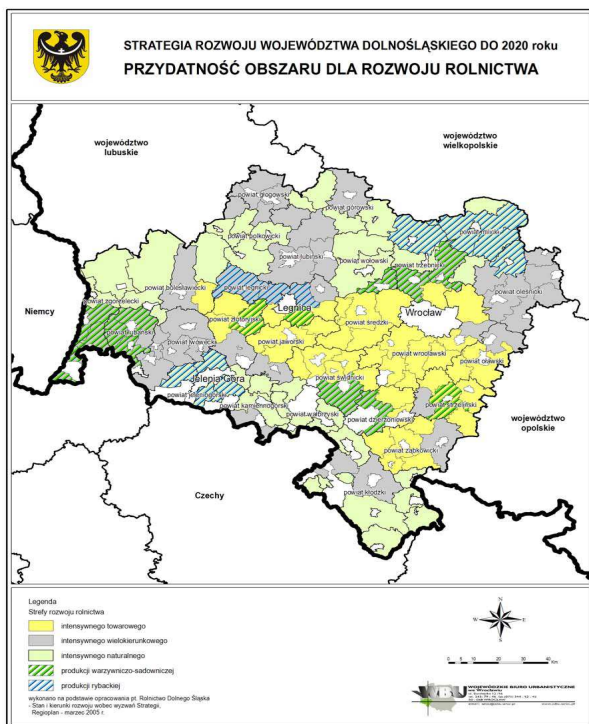
Fig. 2. Areas of adverse farming conditions

Źródło / Source: [9]

3. Rozwój rolnictwa ekologicznego

W 2007 roku na terenie Dolnego Śląska (rys. 3) było zarejestrowanych 652 gospodarstw ekologicznych, w tym 238 z certyfikatem zgodności oraz 418 w okresie przestawiania [7]. Rolnicza produkcja ekologiczna prowadzona była na powierzchni 21 988 ha. W 2008 roku liczba gospodarstw prowadzących produkcję zgodnie z zasadami rolnictwa ekologicznego wzrosła do 879, w tym 456 z certyfikatem i 423 w okresie przestawiania [6]. W 2008 roku powierzchnia upraw ekologicznych wynosiła 28 466 ha [5].

Rozpiętość powierzchni gospodarstw ekologicznych w 2007 r. wahała się od 1,95 do 486,0 ha. Najwyższą średnią powierzchni wg kryterium przynależności do stowarzyszenia charakteryzowała się grupa gospodarstw Pogranicze (82,8 ha), a najniższą gospodarstwa Doliny Baryczy (20,2 ha) [9].

Rys. 3. Przydatność województwa dla rozwoju rolnictwa na Dolnym Śląsku do roku 2020 [10]

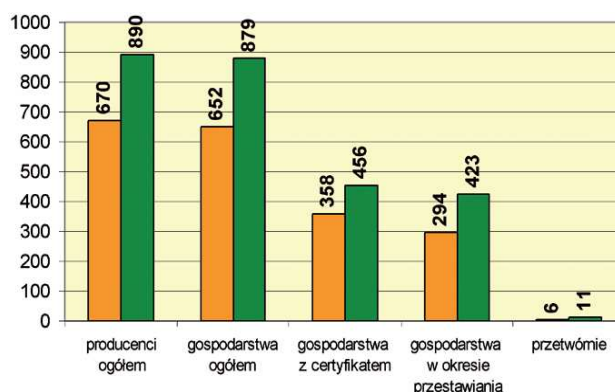
Fig. 3. Usefulness of province for agricultural development in the Lower Silesia till 2020 [10]

W strukturze użytkowania gruntów gospodarstw ekologicznych, grunty orne stanowiły od 38,1 do 64,4% użytków rolnych, przy średniej dla Polski wynoszącej 77%. Udział użytków zielonych był w badanych gospodarstwach ekologicznych prawie trzykrotnie większy od średniej dla Polski. Gospodarstwa te były zorganizowane ekstensywnie w systemie gospodarczym roślinno-zbożowo-pastwiskowym [8, 11].

W strukturze przychodów decydujący udział miały do-płaty, które stanowiły od 37 do 54%. Dochód rolniczy netto z 1 ha UR gospodarstw ekologicznych wahał się od 140 do 1346 zł. Kondycja finansowa badanej populacji była średnia. Dochód rolniczy netto pokrywał wynagrodzenie za pracę w gospodarstwach Ekolandu w 60,7% średniej płacy w 2007 r., dla Pogranicza - 107%, a w Dolinie Baryczy zaledwie w 40% [1].

Przedsiębiorstwa posiadające certyfikat ekologiczny prowadzą różnorodną działalność m.in. skup surowców ekologicznych, import i eksport produktów ekologicznych, konfekcjonowanie i handel, produkcję produktów i półproduktów przetworzonych, przetwórstwo produktów ekologicznych. Na polskim rynku żywności ekologicznej dominują nieprzetworzone produkty pochodzenia roślinnego, co odzwierciedla wciąż jeszcze początkowy etap rozwoju tego segmentu rynku żywności.

W 2007 roku w Polsce działało 206 ekologicznych przetwórn, z czego 6 zlokalizowanych było na terenie Dolnego Śląska. W 2008 roku w skali kraju przybyło kolejnych 30 przetwórn i ogólna ich liczba zwiększyła się do 236, a na Dolnym Śląsku liczba przetwórn zwiększyła się do 11 (rys. 4) [8].

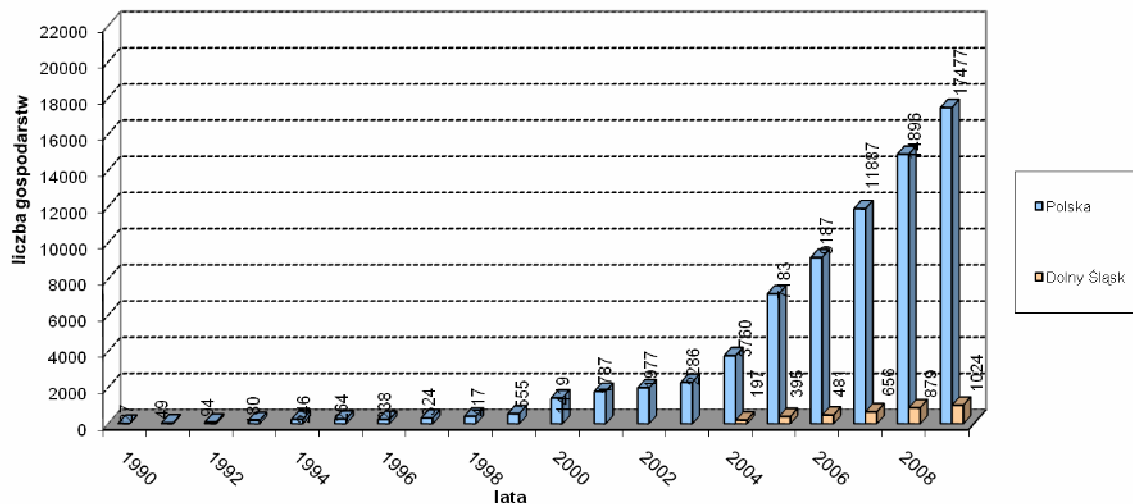

Rys. 4. Rolnictwo ekologiczne na Dolnym Śląsku w roku 2007-2008 [8]

Fig. 4. Organic farming in Lower Silesia in 2007-2008 [8]

Żywność ekologiczna sprzedawana jest na kiermaszach, przy okazji różnych świąt oraz coraz częściej w specjalistycznych sklepach oferujących żywność ekologiczną, a przede wszystkim bezpośrednio w gospodarstwach rolnych.

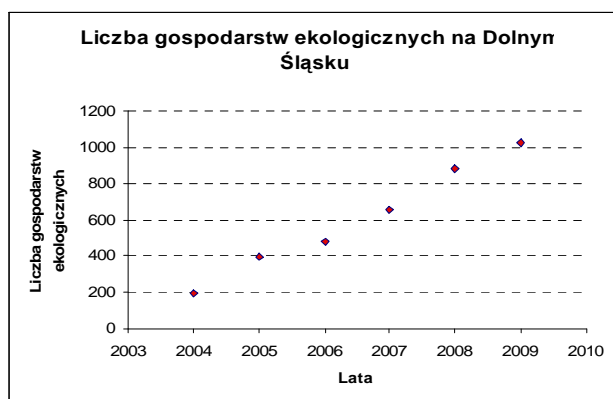
Wzrost zainteresowania rolnictwem ekologicznym spowodowany został nadprodukcją artykułów żywnościowych oraz w efekcie spadkiem ich cen i opłacalności produkcji. W konsekwencji nastąpiła ekonomiczna degradacja rejonów o gorszych warunkach siedliskowych, w których efektywność jest niższa. Było to również spowodowane nasilającymi się ujemnymi oddziaływaniami intensywnego rolnictwa na środowisko przyrodnicze (zanieczyszczenie wód gruntowych i powierzchniowych związkami azotu i fosforu, zmniejszenie się bioróżnorodności, niekorzystne zmiany w krajobrazie rolniczym oraz spadek żyzności gleb).

Rys. 5. Liczba gospodarstw ekologicznych na Dolnym Śląsku i w Polsce w latach 1990-2008

Fig. 5. Number of organic farms in Lower Silesia in Poland in 1990-2008

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: [6, 7] / Source: Prepared on the basis [6, 7]

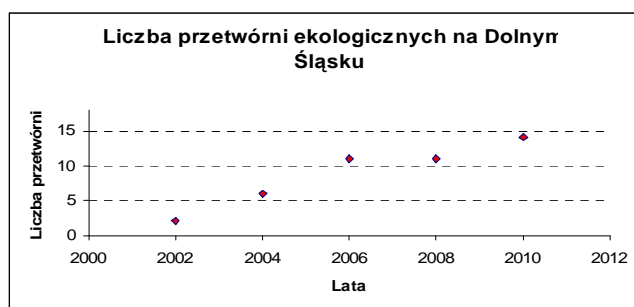

Rys. 6. Dynamika zmian rolnictwa ekologicznego na Dolnym Śląsku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie [7]

Fig. 6. The trend of changes in organic farming in Lower Silesia.

Source: Prepared on the basis [7]

Rys. 7. Dynamika zmian przetwórci ekologicznych na Dolnym Śląsku. Źródło: Opracowanie własne na podstawie [5, 8]

Fig. 7. The trend of changes the number of eco-factory in Lower Silesia. Source: Prepared on the basis [5, 8]

Na wykresie (rys. 6) przedstawiono tendencję zmian liczby gospodarstw ekologicznych na Dolnym Śląsku. Jak widać jest to tendencja wzrastająca w sposób liniowy. Należy spodziewać się, że tendencja ta utrzyma się w dłuższym okresie czasu ze względu na opisane wcześniej. Poza tym tendencja taka jest wpisana w strategię rozwoju Dolnego Śląska i należy spodziewać się, że będzie jej towarzyszył

także wzrost liczby przetwórci produktów ekologicznych (rys. 7).

Wzrost ten będzie uzależniony od ostatecznego pokonania ostatecznych barier występujących na obszarze naszego województwa jak:

1. Rozwinięcie sieci dystrybucji produktów rolnictwa ekologicznego tak, aby sprzedaż bezpośrednia u producentów nie była jedynym ogniwem ich rozprzestrzeniania się na terenie badanego obszaru.

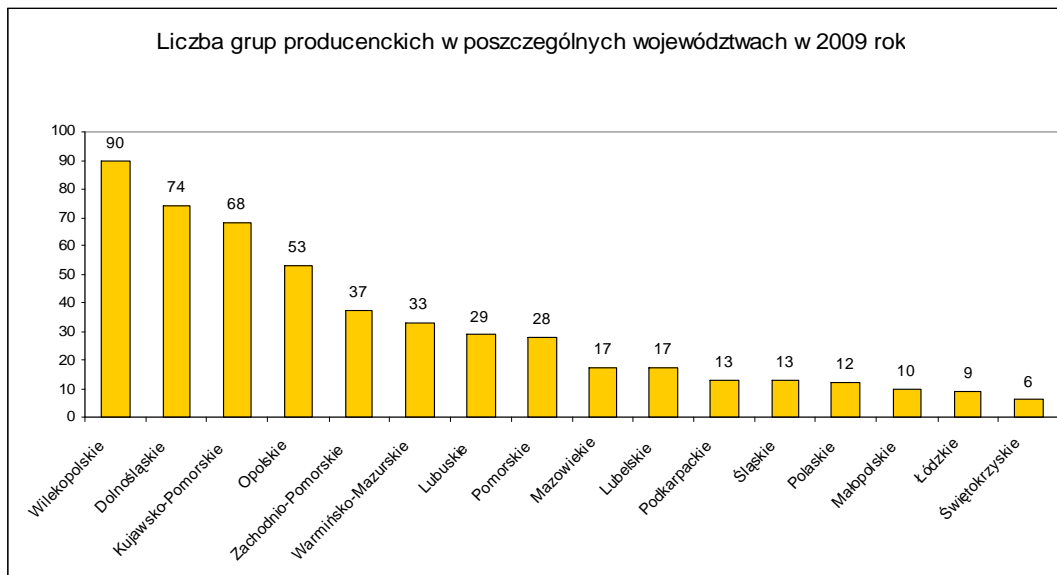
2. Wzrost ilości grup producenckich wśród rolników ekologicznych, którzy przejmą na siebie problematykę taką jak: pomoc na pokrycie kosztów organizacji i rocznej działalności administracyjnej, dotacje do funduszu operacyjnego (środki finansowe gromadzone przez „grupy” na realizację tzw. planu działania, środki na wycofanie z rynku). Dane za rok 2009 mówią o 74 grupach producenckich zarejestrowanych na terenie Dolnego Śląska [1, 2] (rys. 8), ale znajduje się wśród nich tylko 1 grupa producencka rolnictwa ekologicznego – Wrzosowa Kraina [13] (na 6 istniejących z tego zakresu w Polsce).

3. Rozwój innych form stowarzyszeń rolników ekologicznych, jak np. Stowarzyszenia Konsumentów i Producentów (w skrócie SKiP) jako form, które upowszechnia się od 2009 r. właśnie na terenie Dolnego Śląska w wyniku współpracy z rolnikami ekologicznymi działającymi we Francji w okolicy Bordeaux i działającymi w tzw. AMAP-ach (Une Association pour le maintien d'une agriculture paysanne - Stowarzyszenie na rzecz utrzymania rolnictwa chłopskiego). Pierwszy taki polski AMAP założyli Lucyna i Sylwester Wańczyk w 2009 roku, działający w swoim gospodarstwie nazwanym Wańczykówka.

W organizacji SKiP działają równolegle:

- koordynator (zajmujący się organizacją grupy i rozwiązywaniem problemów w grupach),
- producent (koordynuje swoją produkcję pod kątem dostosowania jej do zapotrzebowania konsumentów),
- konsument (zgłaszający swoje zapotrzebowanie do producenta przez koordynatora).

W wyniku podjętych i opisanych wyżej działań jest prawdopodobny spadek cen produktów ekologicznych, co także spowoduje wzrost jej popytu wśród konsumentów.

Rys. 8. Liczba grup producenckich w Polsce z podziałem na województwa. Źródło: Opracowanie własne na podstawie [1, 2]
 Fig. 8. Number of producer groups in Poland divided by province. Source: Prepared on the basis [1, 2]

4. Podsumowanie

W prezentowanym artykule zaprezentowano dynamikę zmian w rolnictwie ekologicznym w ostatnim okresie na terenie Dolnego Śląska. Okazało się, że tendencja ta najogólniej ma charakter wzrastający w sposób liniowy. Należy spodziewać się, że utrzyma się ona w dłuższym okresie czasu głównie ze względu na fakt, że jest wpisana w strategię rozwoju Dolnego Śląska i na pewno towarzyszyć jej będzie także wzrost liczby przetworzeni produktów ekologicznych, a co za tym idzie także wzrost liczby produktów ekologicznych na rynku konsumenta. W wyniku bowiem budowania kompleksowego systemu edukacji ekologicznej zarówno wmontowanego w system szkolny, jak i oddziaływującego na całą społeczność regionu, uwzględniającego specyfikę poszczególnych grup zawodowych, czy też wiekowych, nastąpił wzrost świadomości społecznej.

Nikogo dzisiaj nie dziwi fakt, że w celu osiągnięcia wyższej jakości życia konieczne jest zwrócenie uwagi na sposób odżywiania się bowiem pomiędzy zdrowiem a odżywianiem istnieje bezpośrednia i ścisła zależność. Poza tym spożywanie żywności ekologicznej, wytwarzanej zgodnie z zasadą „produkować nie niszczyć ziemi żywić – nie szkodzić konsumentowi” stanowi nasz codzienny wkład, naszą cegiełkę w ochronę środowiska.

6. Literatura

- [1] Kutkowska B., Antosz-Kolcz I.: Grupy producentów rolnych na Dolnym Śląsku, Stowarzyszenie Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu Roczniki Naukowe t. 11, z. 1.
- [2] Liczba grup producenckich: <http://grupy.krs.org.pl>
- [3] Logo rolnictwa ekologicznego: <http://www.minrol.gov.pl/index.php?pol/Jakosc-zywnosci/Rolnictwo-ekologiczne/Rolnictwo-ekologiczne-aktualnosci2/Wybrano-nowe-logo-dla-rolnictwa-ekologicznego>
- [4] Program Rozwoju Obszarów Wiejskich PROW na lata 2001- 2007, MRiRW, Warszawa 2008
- [5] Program Rozwoju Obszarów Wiejskich. PROW na lata 2007-2013 <http://dolnyślask.pl/default.aspx?docId=16275&newsId=2128&templId=183>
- [6] Rocznik Statystyczny Polski 1990-2009.
- [7] Rocznik Statystyczny Województwa Dolnośląskiego 2004-2009.
- [8] Rolnictwo ekologiczne w Polsce. Raport 2007-2008 MRiRW Warszawa 2009.
- [9] Spiak J. Rozwój struktur rolnictwa w regionie Dolnego Śląska i Saksonii w latach 2003-2007 Stowarzyszenie Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu Roczniki Naukowe t. 12, z. 2.
- [10] Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego do 2020 r. Wrocław 2005; Załącznik do Uchwały Nr XLVIII/649/2005 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 30 listopada 2005 r.
- [11] Struktura organizacyjna rolnictwa: http://www.stat.gov.pl/gus/index_PLK_HTML.htm
- [12] Wojewódzkie Biuro Urbanistyczne: Opracowanie Ekofizjograficzne dla Województwa Dolnośląskiego, Wrocław 2005
- [13] www.fakty.lca.pl/news,17349,Ekologiczne_Piotrowice.html

Badania wykonano w ramach projektu „Identyfikacja potencjału i zasobów Dolnego Śląska w obszarze nauka i technologia na rzecz poprawy jakości życia” („Quality of Life”) oraz wytycznych przyszłych kierunków rozwoju.